

1358.cı ildən bəri yaxından müşərrf oldu ğum güclü şair Kərim ağa Məşərûtəçinin viladətinin 75.ci il dönümü münasibətilə qurulmuş mütəntən mərasimdə tərfimdən oxunması və şəxslərinə təqdim edilməsi üçün yazdığım mənzûmədir.

Talvasalı tâle`in görüntüləri

uzun zamandı günəşsiz göyün qucâğından
 pərîdə rəng ilə pâyîz pərdə - pərdə enər
 qaraltı qoynuna qap - qârə qan qusanda üfûq
 pərîlərin pozulan âşiyân¹ı cılvələnər²
 göyün gözündə gözəl bir işıltı görsənsə
 girər buludların ardında gizlənər, və sönər

budur! bu! talvasalı tâlein görüntüləri

bahar tərâvət³-i lâliylə, boş xəyâliylə
 çiçəkləri açılarkən, yumar dodaqlarını
 söyüd əsîr ikən, âzâdəlikdən eylər öyüd
 qələm olub qolu, qoltuqlayıb budaqlarını
 yanır yanar günəşin âtəşîylə gülsabâh, utanır
 cüzâm xəstəsi tək gizləyir yanaqlarını

bahâr, yüz il olar kim tərâvətin itirib

¹ .Yuva.

² .Görünər.

³ .yumuşaq.

onun yadında qalan: bir ovuc sarımtıl bâğ
 onun yadında qalan qan, qada, qırov, qışdır
 çiçəklərin payı təqdirdən təpiklər ikən
 xəzan talânına lâkin çəpikdir, alqışdır
 onun yadında nə bir şér var, nə bir mahnı
 onun yadında qalan qârət ilə qarğışdır

onun yadında axan qan, çürüyən insan var

onun yadında nə bir bəzmgâh-i nûşânûş⁴
 nə qaynayan bulağında qızıl balıq oynar
 bu bâğı həp çeviribdir qanar yanar dağlar
 savâlanın közünə "Şâbil"⁵in gözü qaynar
 onun dərin di qəmi, nisgili, yarâsı, dərin
 dərin yarâ da qızıl gül kimi qanar və qanar

dərin yara da qızıl gül kimi qanar və qanar

məlâlə bax! Yaşar əşrârı yadların yüz il
 mənimdə dığlar ölər şah babam⁶ otuz yaşda
 mənim qaranquşum itsin ayaqlar altında
 onunsa sâr⁷ı otursun yuxârıda, başda
 payızlamış bağı! Ağlaş bulaqlarınla yavaş
 qoy ağlasın bu ələmlə ağac da, sal daş da

⁴ . Sağlıq nidaları ilə qurulmuş içgi məclisi.

⁵ . Savalan dağının ətəyində qaynayan bir çeşmənin adıdır.

⁶ . Şah İsmayıl Səfəvi 34 yaşında vəfat etmişdir.

⁷ . Qəcələ quşu.

darıxma!dan da doğâcaq, ağâracaq qaş da

o gün ki "daş qapılı bağ"⁸ da qalmıŝıdık əsîr⁹
 axırdı qırğı gözündən Xan¹⁰ m qızıl qan yaş
 suyâ gedən də olurdu ŝəhîd qırx günədək¹¹
 "dəyəydi ox bu gözümdən" dedi "hüseyn ey kaş"¹²
 sonunda qartalı al qan suvardı qürbətdə¹³
 silâhm aldı, özün eylədi əsîr ovbaş

verildi böylə onun əcr u müzd-i îsârı

min illər îlə meşəbəylik etədik ormanda
 sonunda yad payımı qoydu ovcuma beləcə
 tikib əlim lə fidânı fidânə bağ saldım
 uzun qəsîdə yaratdım özüm həcə bə həcə
 həcâyə qalxdı rəcz xân¹⁴ olub qarâ qarğa
 bu xoş nəşîdə¹⁵ mi döndərdi gör hecâyə necə

şér dilim tutulub oldu gündüzüm də gecə

⁸ . Təbrizin yaxınlığında yerləşmiş bir bağdır.

⁹ . Məşrutə inqilabı günlərində mücahidlər qanlı aşura günündən həmin bağda mühasirəyə alınmışdılar.

¹⁰ . Səttarxanş

¹¹ "Daş qapılı bağda mühasirəyə alınmış mücahidlər" üç güdarələr"dən su götürmək istərkən Kürdlərin süngüsüylə ŝəhid edilirdilər. Hər gün məhərrəm olduğu üçün oradaki mücahidlər əzadarlıq dastələri keçirirdilər.

¹² Ərbəin günü sərkərdə Əmir Həşmət susuz mücahidlərə su gətirmək üçün göndərdiyi sonuncu cavan mücahidində ölüm xəbərini alarkən əzadarlıq sırasında oxuduğu: «Bu məşgə dəyəən ox məni mə`yus elədi çox – ey kaş dəyəydi gözümə məşgə dəyəən ox» beytli novhəyə işarədir.

¹³ . Tehranın Ətabək parkında erməni Yəprim xanın əlilə vurulmasına işarədir.

¹⁴ . Meydan sulayan.

¹⁵ . Naşidə ərəb dilində Şeir deməkdir

bu bəğm oğlanı «Sâhir»¹⁶ kimi qıyar canma
 yazârı «Rəf`ət»¹⁷ olar qəbrini qazâr, ölər
 bəğm payızda ötən xârı bülbülü¹⁸ heyfa!
 Yatar qəfəsdə və həştad yaşında xâr ölər¹⁹
 füsûs! ilâhe-yi târî si, «Bəycəxâni»²⁰ si
 xərâb ağlayar, inlər, yanar, xumâr ölər

tərənnümü yaralı, nəğməsi həzin, pozğun

bəğm qələm çalan oğlundan eyləyim dəstan
 şikəst u həsrətə mə`nûs, dərdə âlüftə
 oyaq kən üstünə yağmaqda rəşk süngüləri
 soyuq - uzun gecələrdə yuxûsu âşüftə
 dili uçumlu birər nəğməkâr bülbüldür
 bəlâlı şâir, ondan nə bəstə nə güftə

sazı sınıq, qələmi irmi il qalan rəfdə

mənəm o sâzı sınan, şəri sızlayan şâir
 qaçıb bəğmindən qumsallara sığınmış quş
 alıbdı çevrəsini bir sürü səfil quzğun
 damında lânə²¹ qurub bir yığın qarâ bayquş

¹⁶. Təbrizli böyük şair Mir Həbib Səhir 81 yaşında özünü asaraq dünyasını dəyişdi.

¹⁷. "Mirzə Təqi xan Rəf`ət" şeyx məhəmməd Xiyabaninin katibi və köməkçisi, Təcəddüd qəzetinin baş mühərriri və fars modern şerinin ilk banilərindəndir. O, Şeyxin rəhbərliyi ilə qurulan Azərbaycan Demokrat Partiyasının basdırıldığı gün Şeyxin şəhadət xəbərini eşidərkən Təbrizin ətraf qəbristanlığında özünə bir qəbir qazıb və o qəbrin içinə girib, intihar etmişdir.

¹⁸Təbrizli Şair Məhəmməd Biriya.

¹⁹. Biriya İslam İnqilabından sonra məcburi muhacirətdən ölkəsinə qayıtdı və inqilabi şərayətdə həbs edildi, ancaq sarbastlıq hökmü aldıqda məhbəsdən çıxmaq istəmədi və trajik ömrü 80 yaşında məhbəsdə sona çatdı.

²⁰. Qulamhüseyn Bəycəxani böyük Təbrizli tarzən.

ədîlsiz²² kən həkəs özün bədîli²³ sanıb,

həbîbsiz²⁴ kən həkəs olub rəqîb-i sürûş²⁵

boğub ədû²⁶ boğazından qopunca hayqırışın

mən açmamışdan eş`arə dil ötərdi biri

bu bağda çəh çəhi gəh - gəh²⁷ olardı gûş nəvâz²⁸

acıqlı şérini san tâziyâne-yî "Mö`cüz"²⁹

sehirlə nəğməsi dâvûd ləhni tək e`câz³⁰

mən özləyərdim onun sâhirânə³¹ şérini çox

gələrdi, xəlvətimə baş çəkərdi lakin o âz

o gəlmədi daha, kəsdi ayâğımı bizdən

onun ipək ürəyin gizli bir mələl sızır³²

bu dərd dən darıxır, çaxnaşır, coşur, büzüşür

ona sorarsan «Sönməz» nədən gizildirsen?

deyər: darıxma! dənizlərdə qışda böylə üşür

desən ki şâir! Paylaş mənimlə sirr-i dili

deyər: kiş i deyərək sirrini ayâğa düşür

o gizli sirrini pünhân edər dil altında

²¹ Yuva.

²² .Eş və bənzər.

²³ . Tay.

²⁴ . Dost, yoldaş.

²⁵ . Zərdüştilikdə Cəbrəayıl adlanan mələk.

²⁶ . Düşmən.

²⁷ . Ara-sıra.

²⁸ . Qulaq oxşayan.

²⁹ . Satira şairi Mirzə Əli Mö`cüz Şəbistəri

³⁰ . Mö`cüzə.

³¹ . Şehirkarcasına.

³² . K.M. Sönməzin yaxın ailə üzvlərindən birinin ağır xəstəliyə düşər olmasına işarədir.

gecə yatar hamı, o könlünün səmâsından
 tüfeyl³³ -i şérini ulduz kimi doğâr, ağlar
 mələk gözündən o ilhâm alar gülümsəyərək
 pərî döşündən o əş`ârını sağâr ağlar
 gülər üzü, gülər, əmmâ içində ağlasada
 çaxar bulud kimi, kükrər, yanar, yağâr, ağlar

o sızlamaz, o əyilməz, o sönməz, o dinməz

Koroğludur, belinə bağlı ıldırım qurşaq
 alıbdır altına qır âtı, çənli dağlar aşır
 qələmlə təxt qurub qəlblərdə şahlar tək
 ona Şah İsmayılın irsi, səltənət yaraşır
 Səhənd dir deyəsən qar düşübdü zirvəsinə
 baxanda bəşinə "sultân"³⁴ ımın gözümlə qamaşır

gözü sirişk³⁵ ilə hey "cam"³⁶ tək dolur - boşalır

"Səhənd"³⁷ siz qalan el, "Şəhryâr"sız bağlar
 gözün tikib sənin âsâr-i rûh pərvərivə³⁸
 qaranlığa qapılan qəlbi qırma! durma! yarat!
 soyuq, uzun gecələrdə sığındıq əlləryvə
 qulaq yatır yenə bəğim sükût şîvən³⁹ inə

³³ . Körpə.

³⁴ . Səhənd sıra dağlarının bir zirvəsidir.

³⁵ . Göz yaşı.

³⁶ . Səhənd sıra dağlarının başqa bir zirvəsidir.

³⁷ . Şair Səhənd təxəllüslü Bulud Qaraçorlu.

³⁸ . Ruhlar oxşayan.

³⁹ . Hiçqırıq, Nalə, İnilti.

bu köhnə nisgili səbt eylə şér dəftərivə

"Açıl səhər"⁴⁰ kimi birdə «bağışla bâğə həyat"⁴¹

⁴⁰. Sönməzin məşhur bir farsca mahnı(Məra bebus)nın üzərinə yazdığı mahnı sözünün adıdır.

⁴¹. Həmin mahnıdan bir mısradır